

УДК 657.1

DOI 10.18372/2786-5495.1.17769

Бірюк Олена Григорівна

кандидат економічних наук, доцент,

професор кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу,

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана,

м. Київ, Україна

biriuk.olena@kneu.edu.ua

Коцупатрий Михайло Миколайович

кандидат економічних наук, професор,

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана,

м. Київ, Україна

apk_kneu@ukr.net

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБІЛЬШЕННЯ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Анотація. Розглядається порядок і методика відображення в бухгалтерському обліку збільшення статутного (складеного) капіталу (і відповідно часток членів) фермерського господарства за різними напрямками. Запропоновано варіант облікового відображення збільшення статутного (складеного) капіталу в фермерських господарствах за рахунок вкладів нових членів, за рахунок додаткових вкладів його членів, за рахунок коштів нерозподіленого прибутку.

Ключові слова: фермерське господарство, збільшення статутного (складеного) капіталу, вклади нових членів фермерського господарства, додаткові вклади членів фермерського господарства, нерозподілений прибуток.

Annotation. The procedure and methodology for accounting for the increase of the statutory (share) capital in a farm enterprise across different areas are considered. A proposed approach for accounting for the increase of the statutory (share) capital in farm enterprises includes recording the contributions of new members, additional contributions of existing members, and the use of undistributed profits.

Key words: farming, increase in authorized (composite) capital, contributions of new members of the farming community, additional contributions of members of the farming community, retained earnings.

Актуальність теми. Збільшення обсягу діяльності фермерських господарств пов'язане із потребою додаткових фінансових ресурсів для розширення їхньої матеріальної бази, придбання сучасних виробничих ресурсів і новітніх технологій. Джерелами цих фінансових ресурсів може бути як власний, так і залучений капітал. До позичкового капіталу відносять позики банків та інших фінансових установ. Основним джерелом розширення діяльності фермерських господарств із власного капіталу є отриманий чистий прибуток. В окремих випадках збільшення діяльності фермерського господарства може фінансуватися за рахунок додаткових вкладів членів фермерського господарства до статутного (складеного) капіталу та інших джерел його збільшення.

Законом України «Про фермерське господарство» не передбачено основних напрямків збільшення розміру статутного (складеного) капіталу фермерського господарства та часток його членів у статутному капіталі [1]. Тому кожне фермерське господарство розробляючи свій статут передбачає у ньому напрями збільшення і зменшення статутного (складеного) капіталу господарства та часток його членів у статутному (складеному) капіталі. При цьому враховують положення про зміни статутного капіталу як Закону України «Про фермерське господарство», так і Господарського кодексу України, Цивільного кодексу України та інших законодавчих актів України.

Мета дослідження. Виходячи із вищевикладеного виникає об'єктивна необхідність у систематизації і узагальненні порядку збільшення статутного (складеного) капіталу фермерських господарств та методики відображення цього процесу в системі бухгалтерського обліку.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до чинного законодавства всі зміни у статутному капіталі будь-якої організаційно-правової форми господарювання та часток учасників такого суб'єкта господарювання у його статутному капіталі підлягають обов'язковій реєстрації у відповідних суб'єктах державної реєстрації.

Необхідно відмітити, що відповідно до п. 4 ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» для державної реєстрації змін до відомостей про юридичну особу в частині складу засновників (учасників), перехід чи передачу частки засновника (учасника) у статутному (складеному) капіталі подаються відповідні документи [2].

Для державної реєстрації змін до відомостей про фермерське господарство, що знаходяться в Єдиному державному реєстрі, подаються заява про державну реєстрацію змін до відомостей про юридичну особу, примірник нової редакції статуту фермерського господарства та примірник оригіналу чи нотаріально засвідчена копія рішення загальних зборів членів фермерського господарства про зміни, які вносяться до реєстру.

Необхідно зауважити, що у фермерському господарстві, яке має одного члена, вирішення питань, що відносяться до компетенції загальних зборів членів фермерського господарства, здійснює такий член фермерського господарства одноособово та оформлює письмово.

Стаття 8 Закону України «Про фермерське господарство» не передбачає обов'язкового внесення засновниками фермерського господарства часток до статутного (складеного) капіталу, вказаних в Статуті фермерського господарства,

до його державної реєстрації як юридичної особи [1]. Таким чином спочатку вносяться зміни до Статуту фермерського господарства в частині розміру статутного (складеного) капіталу та розміру часток членів фермерського господарства в статутному (складеному) капіталі, які обов'язково вносяться до Єдиного державного реєстру.

На другому етапі протягом строку, вказаному в Статуті фермерського господарства, члени фермерського господарства вносять свої грошові і майнові влади до статутного (складеного) капіталу.

У разі внесення членами фермерського господарства вкладу чи додаткового вкладу у формі майна або майнового права грошова оцінка такого вкладу здійснюється правлінням або головою такого фермерського господарства у встановленому статутом такого господарства порядку.

Закон України «Про фермерське господарство» прямо не передбачає напрями збільшення розміру статутного капіталу [1].

Лише в п. 2 статті 3 цього Закону вказується, що після створення фермерського господарства одним із членів сім'ї інші члени сім'ї та родичі можуть стати членами цього фермерського господарства лише після внесення змін до його установчого документу (статуту фермерського господарства) [1].

Тобто в Законі вказується лише про один напрям збільшення статутного (складеного) капіталу фермерського господарства за рахунок вкладів нових членів фермерського господарства – інших членів сім'ї членів фермерського господарства та їх родичів.

Ми вважаємо, що розмір статутного (складеного) капіталу фермерського господарства (відповідно і розмір часток членів господарства) може збільшуватися за рахунок додаткових вкладів членів фермерського господарства на умовах, передбачених статутом цього господарства. Це є другим напрямом збільшення статутного (складеного) капіталу фермерських господарств.

Законодавством України про державні і комунальні підприємства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю передбачено, що статутний капітал вказаних організаційно-правових форм господарювання може збільшуватися за рахунок нерозподіленого прибутку. Водночас законодавчими актами про вказані суб'єкти господарювання не передбачено механізм використання частини нерозподіленого прибутку на збільшення часток учасників в статутному капіталі.

Ми вважаємо, що фермерські господарства можуть використовувати частину нерозподілених прибутків на збільшення розміру статутного (складеного) капіталу і часток членів господарства в статутному (складеному) капіталі з одночасним збільшенням доходів останніх на підставі статуту господарства з урахуванням вимог Податкового кодексу України [3] та Інструкції зі статистики заробітної плати [4]. Це і буде третім напрямом збільшення статутного (складеного) капіталу фермерських господарств.

Для обліку розрахунків із членами фермерського господарства щодо збільшення його статутного (складеного) капіталу застосовують субрахунок 403 «Інший зареєстрований капітал» рахунку 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал» і субрахунок 462 «Розрахунки із засновниками (учасниками) підприємств за внесками до статутного капіталу» рахунку 46 «Неоплачений капітал».

Кореспонденція рахунків з обліку збільшення статутного (складеного) капіталу в фермерських господарствах за рахунок вкладів нових членів (запропонований варіант) наведена в таблиці 1.

При внесенні членами фермерського господарства матеріальних і нематеріальних необоротних активів до статутного (складеного) капіталу в погашення заборгованості за вкладами до нього відбувається обмін неподібними активами. Тому отримання фермерським господарством вказаних активів має відображатися як здійснення капітальних вкладень і обліковуватися на рахунку 15 «Капітальні інвестиції».

**Кореспонденція рахунків з обліку
збільшення статутного (складеного) капіталу в фермерських господарствах
за рахунок вкладів нових членів (запропонований варіант)**

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	дебет	кредит
Зареєстровано розмір збільшення статутного (складеного) капіталу фермерського господарства та розміри часток його членів	462	403
Погашено заборгованість членів фермерського господарства за вкладами нових членів до статутного (складеного) капіталу:		
— грошовими коштами	30, 31	462
— матеріальними необоротними активами*	15, 10, 11, 16	462
— нематеріальними активами*	15, 12	462
— незавершеним будівництвом	15	462
— цінними паперами	14, 35	462
— незавершеним виробництвом	23	462
— оборотними матеріальними активами	20, 21, 22, 28	462
— коштами заробітної плати	661	462

* відбувається обмін корпоративних прав на неподібні активи

Кореспонденція рахунків з обліку збільшення статутного (складеного) капіталу в фермерських господарствах за рахунок додаткових вкладів його членів (запропонований варіант) наведена в таблиці 2.

**Кореспонденція рахунків з обліку
збільшення статутного (складеного) капіталу в фермерських господарствах
за рахунок додаткових вкладів його членів (запропонований варіант)**

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	дебет	кредит
Зареєстровано розмір збільшення статутного (складеного) капіталу фермерського господарства та розміри часток його членів	462	403
Погашено заборгованість членів фермерського господарства за рахунок додаткових вкладів його членів до статутного (складеного) капіталу:		
— грошовими коштами	30.31	462
— матеріальними необоротними активами*	15, 10, 11, 16	462
— нематеріальними активами*	15, 12	462
— незавершеним будівництвом	15	462
— цінними паперами	14, 35	462
— незавершеним виробництвом	23	462
— оборотними матеріальними активами	20, 21, 22, 28	462
— коштами заробітної плати	661	462
— дивідендами	671	462

* відбувається обмін корпоративних прав на неподібні активи

Кореспонденція рахунків з обліку збільшення статутного (складеного) капіталу в фермерських господарствах і часток членів фермерського господарства за рахунок коштів нерозподіленого прибутку (запропонований варіант) наведено в таблиці 3.

**Кореспонденція рахунків з обліку
збільшення статутного (складеного) капіталу в фермерських господарствах
і часток членів фермерського господарства
за рахунок коштів нерозподіленого прибутку (запропонований варіант)**

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
	дебет	кредит
Зареєстровано розмір збільшення статутного (складеного) капіталу фермерського господарства та розміри часток його членів	462	403
Направлено на збільшення статутного (складеного) капіталу фермерського господарства і збільшення розміру часток у статутному (складеному) капіталі членів фермерського господарства з одночасним збільшенням доходів членів господарства кошти нерозподіленого прибутку	443 661 661 661	661 641/ПДФО 641/ВЗ 462

Водночас ми вважаємо відмітити, що використання нерозподіленого прибутку на збільшення розміру статутного (складеного) капіталу фермерського господарства необхідно проводити через нарахування дивідендів. При цьому положення Податкового кодексу України не вимагають утримання і сплати податку на доходи фізичних осіб із нарахованих і направлених дивідендів на збільшення статутного (складеного) капіталу. Водночас буде упорядкована методика визначення і сплати податку на доходи фізичних осіб із інвестиційного прибутку.

Висновки. Проведеними дослідженнями встановлено, що Закон України «Про фермерське господарство» прямо не передбачає напрями збільшення розміру статутного (складеного) капіталу та розміру часток членів у статутному (складеному) капіталі фермерського господарства. Тому в статті систематизовано і

узагальнено порядок і методику відображення в бухгалтерському обліку збільшення статутного (складеного) капіталу (і відповідно часток членів) фермерського господарства за різними напрямками. Запропонований варіант облікового відображення збільшення статутного (складеного) капіталу в фермерських господарствах враховує сучасне законодавство і нормативно-правові акти з бухгалтерського обліку і оподаткування та може використовуватися в практичній діяльності фермерських господарств.

Водночас заслуговують на увагу подальші дослідження щодо порядку відображення в статуті фермерського господарства напрямів збільшення розміру статутного (складеного) капіталу і, відповідно, часток членів господарства в статутному капіталі та їх бухгалтерське відображення.

Список використаних джерел

1. Про фермерське господарства: Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV. Дата оновлення: 24.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text> (дата звернення: 15.05.2023).

2. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. Дата оновлення: 06.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення: 15.05.2023).

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 11.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 15.05.2023).

4. Інструкція зі статистики заробітної плати: затверджено наказом Держкомстату України від 13.01.2004 р. № 5. Дата оновлення: 17.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04#Text> (дата звернення: 15.05.2023).

5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 року № 436-IV. Дата оновлення: 13.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 15.05.2023).